

Kirja-arvio

Kädenojennus maailman muuttajille

Alexi Okkonen, yhteiskuntatieteiden maisteri

Thomas Piketty: *Une brève histoire de l'égalité*. Seuil: Pariisi, 368 sivua. 2021.

Avainsanat: eriarvoisuus, sosialismi, taloushistoria

<https://doi.org/10.51810/pt.120758>

Ranskalainen taloustieteilijä Thomas Piketty jäljittää kirjassaan *Une brève histoire de l'égalité* yhteiskunnallis-taloudellisia edistysaskelia ja viitoittaa tulevien taistojen tietä. Globaali taloushistoriallinen yleiskatsaus tarkastelee oikeusjärjestyksen historiaa kuluneen kahdensadan vuoden ajalta ja havaitsee sen kehittyneen omistamattoman luokan eduksi. Taloudellisen tasa-arvon tarinan huippukohtana Piketty esittää lyhyeksi jääneen mutta vaikutuksiltaan merkittävän tulo- ja varallisuuserojen tasoittumisen kauden (1914–1980). Tuolloin tuotantovälineiden yksityisomistus menetti pyhyytensä ja valtiollisen vallankäytön yksinoikeus lipesi hallitsevan luokan käsistä – tosin vain hetkellisesti. Tilintekoa ja linjan tarkistuksia sisältävää kirjaa voi lukea vuonna 2019 julkaistun *Pääoman ja ideologian (Capital et idéologie)* jälkikirjoituksena.

Tutkimalla luokkasuhteita vertailevasta, pitkän aikavälin näkökulmasta Piketty kyseenalaistaa vallitsevan talousjärjestelmän oikeutuksen. Valtavirta-taloustieteen ajattelukehikosta ponnistava tutkija puhuu yhteiskunnan sosialistisen uudelleenjärjestämisen puolesta. Vapausaate saa Pikettyllä etuliitteen osallistava, jolloin siinä korostuu työelämässä tapahtuvan vallankäytön hajauttaminen.

Raskauttavaa näyttöä vyöryttämällä Piketty hämmästelee tuloeriarvoisuuden jatkuvuutta ja omistuksen äärimmäistä keskittymistä. Varaton puolikas väestöstä on Euroopassa yhä yhtä osaton kättensä töistä kuin teollistumisen alkuaikoina. Eniten omistavan kymmenyksen osuus kaikesta omistettavasta taas on 55 %:a. Kuluneen neljäkymmenen vuoden aikana rikkaimman prosentin kontolle kertynyt kansantulon osuus on ollut kaksinkertainen verrattuna köyhemmän puolikkaan osuuteen.

Pariisilaisen professorin viimeisin teos on tiiviin ilmaisun taidonnäyte. Sen ensimmäinen osa luo katseen menneeseen ja jälkimmäinen tähyää tulevaan. Esitystapa luo vaikutelman yhteiskunnallisten suhteiden historiallisesta ohimenevyydestä. Aiemmista eriarvoisuustutkimuksistaan poiketen aihevalinta suosii – välillä hieman väkinäisestikin – yhteiskunnallisen kehityssuunnan myönteisiä puolia. Voitonvarmuuden rajoilla liikkuvan edistysuskonsa Piketty perustaa yhteiskunnallisen taistelun eteenpäin vievään voimaan. Hänen vakaumuksensa on vanhanaikainen: maailman kulttuurikehityksen päälinja on taistelu yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta. Pikettyn suuren linjan virstanpylväitä ovat elintason nousu, luku- ja kirjoitustaidon yleistyminen, poliittisten oikeuksien laajeneminen ja ammatillinen järjestäytyminen.

Vastavirtaan

Pikettyn suurteos *Pääoma ja ideologia* sai syytöksiä taivaiden tavoittelusta niin oikealta kuin vasemmalta. Taisteluvälis *Une brève histoire de l'égalité* on avoin vastaus nimenomaan tähän kritiikkiin. Tulos on räjähdysherkkää taloustiedettä, joka on tarkoitettu puhuttelemaan laajempaa lukijakuntaa tutkimuspohjaisuudesta tinkimättä. Piketty ilmaisee pyrkimyksensä irrottaa taloustiede harvainvaltaa puolustavan erityistieteen asemasta varsin voimakkaasti: hän ottaa tehtäväkseen ”taistelun intellektuaalista nationalismia” vastaan tavoitteenaan vapautuminen ”taloudellisen eliitin manipulaatiosta” (Piketty 2021, 46).

Kulkusuunta on siis vastavirtaan. Ele on rohkea ”toisinajattelijaintellektuellilta” (Heiskala 2022, 69), jonka myyntiluvut lasketaan miljoonissa. Toisinajattelijan rooli tosin istuisi tätä nykyä paremminkin hänen vastustajilleen, eriarvoisuuskysymyksen sijoitushan on kohonnut poliittisella agendalla ympäri maailman. Kiinan kommunistisen puolueen pääsihteeri Xi Jinpingin korkeasti arvostaman

sekä niin Maailman valuuttarahasto IMF:n kuin teollisuusmaiden yhteistyöjärjestö OECD:n suosituksissaan siteeraaman taloustieteilijän vaikutusvaltaa on vaikea liioitella. Lieneekö osoitus Suomen valtiollisen elämän taannehtivuudesta, kun kotimainen keskustelu Pikettystä on ollut toistaiseksi vaisua? Oikeisto on kyllä osannut käyttää edukseen (ks. Vartiainen 2020b) Pikettyn havaintoa poliittisen työväenliikkeen luokkakantaisuuden heikkenemisestä. Vasemmisto taas ei ole ymmärtänyt tarttua huippututkijan sille kuin vadilla tarjoamiin ajatuksiin. Näin siitäkkin huolimatta, että talousliberaalikin tunnustaa hänen ”häiritsevän relevantin poliittisen sanomansa” (Vartiainen 2020a, 175).

Une brève histoire de l'égalité vahvistaa Pikettyn päivälehtikirjoituksissaan omaksumaa klassisen sosiaalipoliitikon roolia, joka puhuu suuria ”universaalisti suverenismista”, ”sosiaalisesta liittovaltiosta” ja ”yhteiskunnallisen kysymyksen” tärkeydestä mutta välttelee yksiselitteistä päivänpoliittista asemoitumista (ks. Piketty 2022a). Ei käy kiistäminen, etteikö reaalioliittisissa intohimoissaan taitavasti tasapainoilevaa persoonaa pukisi itsenäisen kannanoton ylellisyys. Kaikesta huolimatta Piketty on varsinkin vaalien alla vain vaivoin peitellyt kannatustaan ylintä valtaa kärkevälle Jean-Luc Mélenchonin *La France insoumise* -puolueelle (ks. Piketty 2022b).

Uusin kirja osoittaa tekijänsä aatteellisen kehityksen kallistuskulman jyrkäksi. Hänen kekseliään utooppisen mielikuvituksensa tuotteet sijoituvat reaalisesti olemassa olevien ideologisten vaihtoehtojen ulkopuolelle. On harha-askel nähdä hänet markkinatalouden ”ehdottomaksi kannattajaksi” (ks. Suomela 2021, 75). Vääryyttä Piketylle tekee myös hänen tutkimustyönsä tyypistäminen tämänhetkisen sosiaalidemokratian puoltolauseeksi (ks. Alaja 2022, 47; Suomela 2021, 72; Tuomala 2022, 59).

Katse olennaiseen eli omistukseen

Pikettyn muutosohjelma marssii kahdelta suunnalta kohti kansanvaltaa. Omaisuudensuojaa esitetään tarkistettavaksi ja omistusmuotoa muutettavaksi veropoliittisin keinoin. Kirjassa hahmotellaan yksityisomistuksesta laadullisesti eroava omistusmuoto, joka ylittäisi julkisen ja yksityisen omistuksen kahdentuman. Kaavailuissaan uusi tilapäiseen hallintaan perustuva omistajuus

ehkäisisi ja lopulta estäisi taloudellisen vallan keskittymisen harvoille. Talouselämä tultaisiin näin vaiheittain ”ei-markkinoistamaan” (Piketty 2021, 341). Verrattaessa päämäärää keinoihin Pikettyn toimintatapa on tyylikkään minimalistinen. Huolimatta jättimäisestä aineistostaan ja järeistä menetelmistään hän ei lyö alas koko vanhaa maailmaa vaan iskee argumentillaan sen varjeluimmille alueille eli tuotantovälineiden yksityisomistukseen ja omistavan luokan etuoikeuksia pyhittävään ideologiaan. Omintakeisella tavallaan Piketty tahtoo maallistaa omistuksen.

Tehtävän vaikeusaste on korkea, ja iloisen yksituumaisuuden sijaan Piketty ennustaa hallitsevan ”eliitin vastarinnan olevan kiertämätöntä” (emt., 25). Tämä on ymmärrettävää, koska hän ei väistä vaikeitakaan johtopäätöksiä. Nykyisen sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen hän nimeää ”uskolonialistiseksi” (emt., 246, 250, 299), minkä pohjimmaisena tarkoituksena hän pitää kansanvallan kaventamista (*pouvoir censitaire*). Sen vallitessa elinkeinoelämän sääntelyn alistaminen suvereenille poliittiselle prosessille on mahdotonta. Yhteiskunnan kampeaminen kestäväälle pohjalle edellyttäisi siksi irtaantumista niin vapaakauppasopimuksista kuin Euroopan unionin perussopimuksistakin (emt., 248). Piketty ei myöskään emmi asettua ristituleen arvostellessaan kehitysyhteistyötä ja sen roolia globaalien etelän valtioiden voimattomuuden ylläpitämisessä. Afrikasta pois siirtyneet pääomavirrat ovat kuluneina vuosikymmeninä olleet keskimäärin kolminkertaiset verrattuna kehitysavun määrään: tutkija näkee kuviossa tekopyhän hurskastelun piirteitä.

Ansiokkaasti Piketty niveltää yhteen sosiaalisen ja ekologisen. Hän muistuttaa, että maapallon väestöstä eniten päästöjä tuottavan kymmenyksen osuus muodostaa lähes puolet kaikista hiilidioksidipäästöistä, kun taas vähemmän päästöjä tuottavan puolikkaan osuus jää kymmenykseen. Väestön rikkain prosentti tuottaa kaksi kertaa enemmän hiilidioksidipäästöjä kuin köyhempi puolikas. Päästövero tulisi tämän johdosta kytkeä tuloveron progressioon niin, että se neutralisoisi pieni- ja keskituloisille haittaverosta aiheutuvan ostovoiman heikentymisen. Erityisen ajankohtainen on Pikettyn ja hänen tutkijaverinsa Lucas Chancelin havainto hiilidioksidipäästöjen rakenteen yhdenmukaistumisesta globaalien etelän ja pohjoisen välillä: maiden sisäinen tuloeriarvoisuus selittää nykyään kaksi kolmasosaa päästöjen jakaantumisesta, kun vielä sukupolvi sitten tilanne oli päinvastainen. Rikkaimpien osuus

päästöistä on lähes kaikkialla kasvanut räjähdysmäisesti, samalla kun kehittyneiden maiden työväenluokan hiilijalanjälki on pienentynyt. (Chancel 2021, 153–154.)

Une brève histoire de l'égalité -teoksen lopputulemat puoltavat paluuta viime vuosisadalla astutulle polulle. Tuolloin demokraattisen valtiojärjestyksen eteneminen ja työväenliikkeen joukkovoima vakiinnuttivat osan vasemmiston ja reformimyrönteisen porvariston saavutuksista yhteiskunta- ja oikeusjärjestykseen. Piketty tähdentää, että tuotantotavan muuttamisessa pysähdyttiin kuitenkin välietapille. Hänen ylistämänsä rikkauksien ”sosialisointi kvasi-konfiskatorisilla veroasteilla” (Piketty 2021, 202) jäi lopulta vaikutuksiltaan ”muodolliseksi” (emt., 217, 253). Piketty kytkee lokakuussa vuonna 1917 luodun ”maailmanhistorian ensimmäisen proletaarivaltion” sosiaalireformismiin vahvistumiseen. Yhteiskunnallisen uudistustyön hyväksyttävyyttä lisäsi eksistentiaalinen uhka, jonka yksityisomistuksen lakkauttanut ja markkinat kriminalisoinut uusimuotoinen valtio kohdisti porvarilliseen yhteiskuntaan. Kiehtovasti Piketty hakee historiallista kiintopistettä myös Ranskan ensimmäisen tasavallan vuosien 1792–1794 egalitaarisesta vaiheesta, jonka menetetyt mahdollisuudet hän projisoi tulevaisuuteen.

Sosialismia tässä ja nyt

Une brève histoire de l'égalité täydentää tekijänsä aiempien tutkimusten ohueksi jäänyttä yhteiskuntateoriaa. Uusimmasta tutkimuksesta esiin nostetaan muiden muassa kansainvälisen politiikan tutkija Sandrine Kott ja omaisuudensuojatulkintoihin erikoistunut oikeustieteilijä Katharina Pistor. Uudemmissa klassikoista Piketty jää kiitollisuudenvelkaan etenkin Karl Polanyille ja Gøsta Esping-Andersenille. Pikettyn aiempaan tuotantoon verrattuna luonteeltaan keskustelelevammassa kirjassa tehdään myönnötyksiä etenkin marxilaiselle kritiikille. Viittaukset Immanuel Wallersteiniin, David Harveyhyn, Ellen Meiksins Woodiin ja vieläpä Vladimir Leniniinkin ovat rikkaus. Poliittika-suositukset saavat niistä selkänöjää.

Piketty on tarkentanut ohjelmaluonnostensa päämääräksi ”kapitalismin lakkauttamisen”, kun vielä aiemmin hän suosi kevyempää ilmaisua ”kapitalismin ylittäminen” (Regards 2019). Kommunismin sijaan hän puhuu

socialismista, minkä hän on perustellut puhtaasti käytännöllisillä syillä: jälkimmäinen on hänen mukaansa ”helpommin pelastettavissa”. Mitä tulee hänen tutkimusmenetelmäänsä, niin sitä hän on luonnehtinut – ilman vähäisintäkään itseironiaa – ”varsin leninistiseksi”. (La Commune CDN Aubervilliers 2019.)

Kumma kyllä kotimainen marxilainen Piketty-vastaanotto ei juurikaan ole tunnustanut tätä lähentymistä marxilaisuuden kanssa. Huomiota on kyllä kiinnitetty käsitteelliseen epäsensitiivisyyteen (Heino 2021) ja teoreettisiin heikkouksiin (Honkanen 2020). Asennoitumista on silti rasittanut paikoitellen mestaroiva suhtautumistapa. Oppikirjamarxismia arvostelevalle Pikettyn silmissä välitöntä ja kertakaikkista omistussuhteiden muutosta vaativat sortuvat seikkailukantaan – äkkijyrkkään malttamattomuuteen (Badiou 2022, 24). Siitä poiketen *Une brève histoire de l'égalité* liikkuu laajemmalla rintamalla: se suhteellistaa omistusoalojen vaikutuksen ja korostaa koulutusinvestointien sekä ideologian itsenäistä merkitystä yhteiskunnallisessa muutoksessa.

Sytä Pikettyn äänenpainoille on hedelmällistä etsiä Euroopan viimeisimmästä sosialistisesta kokeilusta. Ranskalaisten neljänkymmenen vuoden takainen kokemus kansallistamisohjelmalla toimeenpannusta vallankumouksesta ja sen hyllyttämisestä vaaleissa saadusta valtuudesta huolimatta on monille kaihertava muisto (Warner 2022). Innostusta oli herätetty sosialismin lupauksen lunastamisen tunnuslauseella, ”tässä ja nyt” (*ici et maintenant*). Utopismin sijaan Pikettyn sosialismikäsitys on lähtökohdiltaan sukua hänen kanssakansalaistensa silloiselle lähestymistavalle. Valtio- ja puoluejohtaja François Mitterrand tarkoitti sosialismilla ennen muuta valtiovetoista taloutta (Winock 2015, 283). Vaikka omistusregiimin vaihdokseen nojannut hallitusohjelma sisälsi aloitteita tuotantolaitosten itsehallinnosta (emt., 231) voi sen kokonaisuudessaan nähdä jossain määrin laiminlyöneen palkansaajien vallankäyttöön osallistumista työelämässä.

Mitterrandin suuri epäonnistuminen lienee yksi syy siihen, miksi Piketty etsii esimerkkiä Pohjoismaista ja Saksasta. Hänen viehtymyksensä maiden yritysdemokratiaan on kaikkea huolimatta sinisilmäistä. Hän eksotisoi myötämääräämis-oikeutta (*Mitbestimmung*) ja laskee palkanmuodostuksen yrityskohtaiselle sääntelylle liian suuria odotuksia. Vaikka Rudolf Meidnerin maininta Pikettyn uusimmassa kirjassa paikkaa ruotsalaisen taloustieteilijän ohittamisesta johtuvaa puutetta, jonka Matti Tuomala (2022, 64) *Pääoma ja ideologia* -kirjassa

havaitsikin, käsittely jää pinnalliseksi. Kansallisesti keskitettyä taloutta arvosteltaessa on lisäksi syytä muistaa, että Meidnerille palkansaajarahastot eivät olleet niinkään elinkeinoelämän kansallistamisen vaihtoehto vaan sitä edeltävä väliaste (Dragsted 2021, 365–366).

Lopuksi

Muutosta toivoville *Une brève histoire de l'égalité* antaa intoa maailman muuttamiseen – ja ajattelemiseen ennen siihen ryhtymistä. Epäajanmukainen optimismi valaa uskoa ei-oikeistolaisen taloudellisen ajattelun ideologisen uusiutumisen mahdollisuuteen. Esimerkillisellä tavalla edistys ja tiede lyövät kättä yhteen Pikettyn tutkijaprofilissa. Yleiskatsauksettomuuden aika yhteiskuntatieteissä voitaisiin viimein julistaa päättyneeksi. Pikettyn tutkimustyö ei ole nostettu nyrkki vaan ojennettu käsi – niin tutkijoille kuin työtätekeville. Jälkikapitalistiselle rakennustyölle Pikettyn antama empiirinen tuki taas on finanssikriisin jälkeisen maailman vankimpia: taloustieteen kirkkain tähti on punainen!

Vaikka Pikettyn irtaantumisstrategia vallitsevasta talousjärjestelmästä on luonnosmainen, on se juuri siksi inhimillinen. Se katsoo eteenpäin ihmispään korkeudelta. Hänen muutosohjelmansa testaaminen käy vain tosioloissa. Suunnitelman toteuttaminen vaatisi useammankin Bastiljin valtaamista. Viimeisen sanan sanomista on odotettava siihen asti.

Lähteet

- Alaja, Antti. 2022. Piketty ja eriarvoisuuden ideologinen luonne. *Tiede & Edistys*, 47:1–2, 47–52.
- Badiou, Alain. 2022. *Remarques sur la désorientation du monde*. Pariisi: Gallimard.
- Chancel, Lucas. 2021. *Insoutenables inégalités. Pour une justice sociale et environnementale*. Pariisi: Les Petits Matins.
- Dragsted, Pelle. 2021. *Nordisk socialisme: På vej mod en demokratisk økonomi*. Kööpenhamina: Gyldendal.

- Heino, Saska. 2021. Käsitteellisestä epämääräisyydestä puuttuvaan selitysvoimaan: Pikettyn Pääoman pääoma. *Poliittinen talous*, 9:1, 139–158. <https://doi.org/10.51810/pt.111104>
- Heiskala, Risto. 2022. Pikettyn kommunistinen manifesti. *Tiede & Edistys*, 47:1–2, 67–71.
- Honkanen, Pertti. O. 2020. Pikettyn vaihtoehdot eriarvoistavalle politiikalle. *Kansan Uutiset*, 13.4.2020. <https://www.ku.fi/artikkeli/4245316-pikettyn-vaihtoehdot-eriarvoistavalle-politiikalle> [Luettu 4.7.2022]
- La Commune CDN Aubervilliers. 2019. Contre-courant du 18/11/19 : Aude Lancelin et Alain Badiou invitent Thomas Piketty. Youtube, 18.11.2019. <https://youtu.be/jCA3nWv1n24> [Viitattu 4.7.2022]
- Piketty, Thomas. 2019. *Capital et idéologie*. Pariisi: Seuil.
- Piketty, Thomas. 2021. *Une brève histoire de l'égalité*. Pariisi: Seuil.
- Piketty, Thomas. 2022a. "L'accord conclu par les partis de gauche marque le retour de la justice sociale et fiscale". *Le Monde*, 7.5.2022. https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/05/07/thomas-piketty-le-programme-adopté-par-les-partis-de-gauche-marque-le-retour-de-la-justice-sociale-et-fiscale_6125101_3232.html [Luettu 4.7.2022]
- Piketty, Thomas. 2022b. Thomas Piketty : « Le retour à un affrontement centré sur la question sociale est une nécessité ». *Le Monde*, 10.6.2022. https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/06/10/thomas-piketty-le-retour-a-un-affrontement-centre-sur-la-question-sociale-est-une-necessite_6129730_3232.html [Luettu 4.7.2022]
- Regards. 2019. Thomas Piketty : « Quand je parle de dépassement du capitalisme, je pourrais dire abolition ». Youtube, 27.9.2019. <https://youtu.be/3qq7Xs-KBr0> [Viitattu 4.7.2022]
- Suomela, Kalevi. 2021. Pikettyn poliittinen taloustiede. *Ydin*, 55:2, 72–75.
- Tuomala, Matti. 2022. Piketty hahmottelee 2000-luvun sosiaalidemokratiaa. *Tiede & Edistys*, 47:1–2, 59–66.
- Vartiainen, Juhana. 2020a. Miltä maailmanhistoria näyttää pääoman omistuksen näkökulmasta? *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 116:1, 167–175.
- Vartiainen, Juhana. 2020b. Uusi vasemmisto. *Nykypäivä*, 3, 39.

- Warner, Neil. 2022. The Defeat of François Mitterrand’s Reform Program Still Haunts the French Left. *Jacobin*, 5.2.2022. <https://jacobin.com/2022/05/francois-mitterrand-neoliberalism-french-left-economic-policy-rigueur-reform> [Luettu 24.9.2022]
- Winock, Michel. 2015. *François Mitterrand*. Pariisi: Gallimard.